

universal

Bowie in kraakheldere (klank)kleuren

De documentaire *Moonage daydream* van Brett Morgen bestaat volledig uit *sound & vision*, maar toch voelt het alsof je wordt ondergedompeld in de multimediatrip waaraan David Bowie zelf zijn hele leven werkte.

De meeste muziekfilms vallen tegen. Ze behandelen hun onderwerp met overdreven sérieux en sociologische voice-overs, of ze vervallen in puberale hyperactiviteit om een oud idool hip te laten lijken. Brett Morgen kiest in *Moonage daydream* geregeld voor hoogdravendheid, en hij raakt er nog mee weg ook. David Bowie mag meteen van wal steken met een betoog over God en Nietzsche – nadat de filosoof God dood had verklaard, zat de mens met een gat in zijn leven waar hij vroeger zingeving vond, en hoe vul je dat op? Het werkt natuurlijk omdat Bowie niet vies was van de grote theorieën. Een paar minuten na het Nietzsche-fragment vertelt hij dat hij in zijn zoektocht naar spiritualiteit even gulzig was als in zijn ontdekking van de kunsten: 'Op maandag volgde ik Boeddha, op vrijdag Nietzsche.'

Het helpt ook dat hij levenslang perfect balanceerde tussen wat een biograaf 'the pelvic and the yogic' noemde: hij sprak het bekken én het brein aan. Ergens tussen de geile schreeuw van Little Richard en de zen van de Tibetaanse boeddhisten, die hij allebei als tiener ontdekte, ontstond de vonk Bowie. Morgens film slaagt erin die balans te evenaren. Veel heeft te maken met de slimme manier waarop hij de

muziek gebruikt. Onder de interviews waarin Bowie over spiritualiteit spreekt, en wat kunst voor hem heeft betekend, dendert minutenlang meedogenloos het stompende ritme van 'The Jean Genie' door. Tussen twee interviewfragmenten hoor je Bowie er live 'Love me do' van The Beatles boven zingen, en uiteindelijk zie je hem de song ook live spelen met Jeff Beck, in één lange, perfecte mix.

Morgen ging ervoor in zee met Bowies oude producer Tony Visconti. Die haalde uit het archief liveversies, demoversies, alternatieve opnames of remixen van bekende songs. Daardoor krijgen ook beelden die je al vaak gezien hebt opeens frisheid en urgentie. *Ziggy Stardust and the spiders from Mars*, D.A. Pennebakers registratie van Bowies laatste concert als Ziggy, zit bijvoorbeeld vroeg in de film. Daar zijn alweer die huilende tieners uit 1973, hysterisch van verlangen.

Maar als de band 'Wild eyed boy from Freecloud' inzet, hoor je niet de versie uit Pennebakers film, berucht omdat hij klinkt alsof Bowie in een kartonnen doos zit te zingen, wel een kristalheldere opname. En zijn dat vrouwen in het koortje van 'All the young dudes'? Visconti laat versies van latere concerten perfect synchroon lopen met de oude beelden. Als hij en de geluid- en

muziekploeg van de film, dertien man in totaal, hier geen Oscarnominatie voor krijgen, is er geen gerechtigheid.

Canvas

Moonage daydream werkt ook als film, in tegenstelling tot veel andere muziekdocumentaires. Morgen gebruikt geen prattende hoofden, hij stort een collage aan beelden over de kijker uit. Bijna elke keer dat een interview niets meer zal opleveren dan twee mannetjes in een zetel, grijpt hij naar video's, concertfragmenten of films, schilderijen en voorstellingen die Bowie hebben geïnspireerd. Die gaan van Buster Keaton tot *Triumph des Willens* van Leni Riefenstahl – nog altijd een interessante studie voor wie grote spektakels opzet én een illustratie van hoe zo'n spektakel misbruikt kan worden. *Metropolis* van Fritz Lang komt bijna als een refrein terug.

Als we Bowie wel in een talkshow zien zitten, charmeert hij nog altijd met zijn humor en zelfrelativering. Die steken positief af bij de 'slimme' vragen waarmee vroeger interviewers hem willen uitlachen. 'Zijn dat vrouwen- of mannenschoenen?' 'Dat zijn schoenen.' Het is een lesje in 'hoe zet ik mensen die me als een woke idioot willen afschilderen sympathiek op hun plaats?' Bowie was natuurlijk voor drie generaties ook een gids door de visuele

Na zijn huwelijk werd Bowie een toegewijde familieman, die het liefst over dat geluk praatte, maar ook over de eindigheid van het leven. 'Als je jong bent, kun je onmogelijk snappen hoe groots en magisch onze korte tijd op aarde is'

en podiumkunsten: we leerden Duitse expressionisten als George Grosz kennen via zijn hoezen, avant-gardedans als La La La Human Steps via zijn live-shows, muzikanten als Lou Reed, Iggy Pop of Brian Eno via zijn muziek.

Ruwweg vertelt Morgen Bowies leven chronologisch, vanaf Ziggy – al duiken af en toe oudere beelden op – tot zijn huwelijk met Iman, al zijn er ook stukken uit *Blackstar* te zien. Door thema's te illustreren met beelden uit verschillende periodes, krijg je een portret van de man en zijn obsessies.

Morgen vermijdt de platgetreden paden. Als het over androgynie gaat, hoor je niet 'Rebel rebel' maar 'Hallo spaceboy' uit 1995: 'Don't you want to be free/ do you like boys or girls?' De regisseur is meer geïnteresseerd in de eerste vraag: kun je artiest zijn en een relatie hebben? Dat levert interessante uitspraken op over isolement, dat als thema voortdurend terugkeerde in zijn songs, maar ook een methode was om te herbronnen – zie zijn verhuizing naar Berlijn na zijn drugsperiode in Los Angeles. Het resulteerde in een muzikale koerswijziging, waarvoor hij Brian Eno inhuurde: 'Ik had geen taal om uit te drukken wat ik daar ervoer.' En in een imago dat minder dan vroeger een type-

tje was, en dichter bij zijn persoon lag: 'Ik heb mezelf altijd als canvas gebruikt. Ik wilde mezelf niet blootgeven.'

Uit de fragmenten die Morgen koos, krijg je de indruk dat Bowie lang niet geloofde dat het kon, een relatie hebben die meer dan seksueel was en toch creatief meedraaien op topniveau. Maar die fragmenten komen voornamelijk uit de documentaire *Cracked actor* uit 1975, en het is duidelijk dat Bowie niet goed in zijn vel zat.

Het leven, een avontuur

Het eerste huwelijk van Bowie komt niet ter sprake, net zo min als zijn zoon, regisseur Duncan Jones, of zijn dochter Alexandria Jones. Wel is er een interview waarin Bowie praat over Terry, zijn oudere broer uit een eerdere relatie van zijn moeder. Terry leerde hem Jack Kerouac en John Coltrane kennen, 'dingen buiten de mainstream'. Later werd bij Bowies broer schizofrenie vastgesteld; hij pleegde uiteindelijk zelfmoord. Een interviewer vraagt of hij gedreven wordt door de angst zelf geestesziek te worden. 'Nee, gelukkig heb ik kunsttherapie ontdekt.'

De nadruk verschuift pas naar zijn privéleven als Bowie zijn tweede vrouw Iman leert kennen, een beetje melig ge-

illustreerd met een clip van Fred Astaire en Ginger Rogers. Vanaf dat moment maakt de film grote sprongen. Bowies muzikale output nam af, en hij stopte na *Heathen* met nieuwe platen te promoten, dus zijn er veel minder interviews. Na een hartaanval in 2004 stopte hij ook met toeren. Bowie veranderde in een toegewijde familieman, die het liefst over dat geluk praatte, maar ook steeds vaker over de eindigheid van het leven. 'Als je jong bent, kun je onmogelijk snappen hoe groots en magisch onze korte tijd op aarde is.'

Ook in een interview in deze krant gaf hij als goede raad mee dat je één keer per dag aan de dood moet denken als een uiting van levenslust: keer op keer zegt hij hoe ongelooflijk graag hij leeft, wat een avontuur het is. 'Het belangrijkste in het leven is het gevoel aan het eind van de dag dat ik er iets aan heb gehad.' En: 'Wat je doet in je leven, dat is belangrijk, niet hoeveel tijd je hebt of wat je had willen doen.'

Bowie staat sinds zijn overlijden in 2016 boven aan de lijst van gemiste artiesten. *Moonage daydream* illustreert prachtig waarom dat gevoel van verlies zo sterk blijft. De film geeft, paradoxaal genoeg, ook energie en levenslust, en zin om iets te maken dat goed en mooi is. O ja: de film in imax zien is een goed idee, als u kunt kiezen. En blijf zitten tot na de generiek. Dan wuift die overbekende, licht nasale stem u uit met hartverwarmende woorden, een gezongen regeltje en een olijk 'ta ra!'

Moonage daydream komt woensdag in de zalen ★★★★★. In Flagey spelen deze maand een aantal films met David Bowie.